Konbat Fo Enfòmasyon/Dezenfòmasyon: Yon Koudèy

Gid rapid sa a ki akonpanye sesyon vityèl Konbat Fo Enfòmasyon/Dezenfòmasyon an ba ou zouti referans rapid pou rekonèt epi reponn ak fo enfòmasyon. Kenbe li aksesib pou lè w bezwen li.

KONPRANN AK IDANTIFYE MOVE ENFÒMASYON

Fo enfòmasyon ap pwospere nan kontèks aktyèl nou an: jounalis lokal k ap diminye, kapasite entèlijans atifisyèl k ap ogmante ak algoritm rezo sosyal ki bay angajman priyorite sou egzaktitid. Pou òganizasyon san bi likratif, sa ki an je enpòtan — fo enfòmasyon ka anpeche moun jwenn sèvis, menase finansman, mine defans politik epi febli konfyans kominote a.

DEFINISYON KLE:

Move enfòmasyon	Fo enfòmasyon	Enfòmasyon Malveyan
Enfòmasyon ki fo oswa ki pa egzat pataje san entansyon pou fè mal *Egzanp: Pataje yon ansyen foto inondasyon, panse li soti nan siklòn aktyèl la*	Fo enfòmasyon ki kreye epi gaye volontèman ak entansyon pou fè mal *Egzanp: Kreye yon fo videyo ki montre bilten vòt k ap detwi*	Vrè enfòmasyon manipile oswa pataje deyò kontèks pou lakòz domaj *Egzanp: Sèvi ak done ekonomik reyèl deyò kontèks pou twonpe lektè yo epi pwofite sou klik*

METÒD EVALYASYON AN: Premye Liy Defans ou

Anvan ou pataje anyen, pran kèk minit pou EVALYE. Metòd sa a bloke pifò move enfòmasyon yo touswit.

STOP / SISPANN Pa pataje oswa reyaji touswit. Fè yon poz epi mande tèt ou: Èske mwen konnen sous sa a? Èske mwen ka fè l konfyans?

INVESTIGATE THE SOURCE / ENVESTIGE SOUS LA Ki moun ki dèyè enfòmasyon sa a? Ki ekspètiz yo oswa ki ajanda yo? Google rapid: Kisa lòt moun di sou sous sa a?

FIND BETTER COVERAGE / JWENN PI BON KOUVÈTI Kite sit orijinal la (lekti lateral enpòtan!). Kisa lòt sous ou ka fè konfyans yo di? Èske gen jounal ki gen bon repitasyon ki rapòte menm bagay la?

TRACE TO ORIGINAL CONTEXT / TRAKE JISKA KONTEKST ORIJINAL LA Èske sitasyon, estatistik oswa imaj sa a soti nan kontèks li? Chèche kote li soti okòmansman. Sèvi ak rechèch imaj ranvèse. Tcheke si ansyen kontni an ap prezante kòm nouvo.

DRAPO WOUJ: Teknik Manipilasyon Komen

Fè atansyon ak taktik sa yo ki siyal move enfòmasyon:

- **Laperèz ak Ijans** – "Pataje kounye a!" "Sa pral detwi tout bagay!"
- **Deklanchè emosyonèl** - Apè pou endiyasyon ki fèt pou pwovoke reyaksyon fò
- **Dekontèksyalizasyon** – Kontni reyèl prezante ak yon kontèks ki pa kòrèk (ansyen foto oswa videyo ki pozisyone kòm nouvo kontni, videyo yon kote yo fè pase pou yon lòt)
- **Done Cherry-Picking** - Estatistik reyèl prezante san tout kontèks la
- **Imitasyon** – Fo kont oswa sit entènèt ki sanble ak òganizasyon reyèl
- **Fo Ekspè** – "Doktè yo dakò" (site moun ki pa ekspè oswa bay fo enfòmasyon sou kalifikasyon)
- **Konplotasyon** – "Yo pa vle ou konnen..." Konesans sekrè, mechan klè
- **Detounman Naratif** – Sèvi ak evènman reyèl pou pouse fo konklizyon

---

Twous Zouti Verifikasyon ou an

Mete resous sa yo nan makè paj ou kounye a:

- Verifikasyon Enfòmasyon: FactCheck.org, PolitiFact, Snopes, Verifikasyon Enfòmasyon Reuters, Verifikasyon Enfòmasyon AP
- Alfabetizasyon Medya: News Literacy Project, Gid UNICEF, Verificat (Panyòl)
- Zouti: Rechèch Imaj Envès Google, Alèt Google, TinEye

Jwèt entèaktif pou konstwi konpetans:

- GetBadNews.com – Aprann taktik manipilasyon lè w jwe wòl yon moun ki kreye move enfòmasyon.
- HarmonySquare.game – Konprann dezenfòmasyon politik
- SpotTheTroll.org – Idantifye kont bot ak konpòtman trolling

---

ESTRATEJI REPONS

Yon fwa ou fin idantifye move enfòmasyon yo, ou bezwen deside kijan pou reyaji. Se pa tout fo deklarasyon ki mande atansyon ou, epi gen kèk repons ki ka agrave bagay yo.

Anvan ou reponn: Poze kat kesyon sa yo

1. ÈSKE LI GAYE? Jis kèk moun oswa li vin viral? Èske li rive nan elektè ou yo?
→ Si pèsonn pa wè l, pa reponn pou fè l vin pi mal.

2. KI MAL KI GENYEN? Èske sa ka lakòz domaj imedya? Ki moun ki pi an danje?
→ Triyaj: ijan vs. ka tann

3. KI MOUN KI DÈYÈ SA? Èske y ap eseye ede oswa fè mal? Èske yo konnen se fo?
→ Sa detèmine KIJAN pou reponn (anpati vs. evite estratejik)

4. ÈSKE NOU GEN KAPASITE? Tan, pèsonèl, kredibilite pou reponn? Èske nou ka fè sa byen?
→ Se pou ou onèt sou resous yo

RÈG DESIZYON: Si repons yo se WI (pwopagasyon) + WI (domaj) + WI (kapasite)
→ Reponn. Sinon, konsidere pa angaje w.

Kilè pou angaje vs. Kilè pou inyore

✅ ANGAJE W LÈ:	❌ PA ANGAJE W LÈ:
• Fo deklarasyon ap gaye nan elektè ou yo • Sous la sanble mal enfòme, li pa move. • Ou gen kapasite *ak* kredibilite pou reponn • Silans lan ta ka wè kòm yon konfimasyon • Kominote w la ap mande plis klarifikasyon.	• Sous la se klèman yon aktè move lafwa ki gen yon rive limite. • Angaje mesaj la t ap anplifye mesaj la plis pase li korije li • Se klèman yon pyèj pou pwovoke w • Ou pa gen pozisyon oswa ekspètiz sou sijè a • Pèsonn pa vrèman wè li oswa kwè li

---

Estrateji ki pi efikas yo

1. PREBUNKING (Pi efikas – Fè sa a an premye)

Mete vaksen sou kominote w la ANVAN move enfòmasyon rive. Tankou yon vaksen, sa ka bati rezistans.

Estrikti an kat pati pou devlope mesaj prebunking:

1. **REYALITE** – Dirije ak enfòmasyon ki egzat *"Benefis SNAP yo pral chanje pou nouvo kat ki gen chip apati mwa pwochen an."*
2. **AVÈTISMAN** – Alèt sou potansyèl move enfòmasyon *"Ou ka wè rimè sou chanjman pwogram oswa nouvo egzijans. Sa yo se fo."*
3. **FO SIYÒ** – Bay non taktik manipilasyon an *"Fè atansyon pou mesaj ki baze sou laperèz k ap pretann ou pral pèdi benefis oswa ou bezwen plis dokiman."*
4. **REYALITE** – Ranfòse verite a epi bay etap daksyon *"Sèl chanjman an se teknoloji kat la. Benefis ou yo, kalifikasyon ou ak fason ou itilize kat la rete egzakteman menm jan an. Kesyon? Kontakte nou nan [nimewo].*

2. KONTRA-NARATIF (Efikas)

Valè-Mesaj an premye: Dirije ak valè pataje, answit reyalite yo. Egzanp:

- ❌ "Se fo ke moun k ap resevwa SNAP yo jwenn bagay liks..."
- ✅ "Tout moun merite aksè a manje nourisan. SNAP bay $6 pa moun pa jou pou manje — fwi, legim, vyann, pwodui letye, pen. Men kijan li fonksyone..."

Repons Kowalisyon Kowòdinasyon yo:

- Katografi ekosistèm ou a (ki lòt moun k ap travay sou sa?)
- Aliyen sou mesaj prensipal la
- Deziyen wòl yo (ki moun ki rive jwenn ki odyans)
- Anplifye kontni youn lòt
- Rete kowòdone atravè vizit regilye

3. DEBUNKING (Sèvi ak prekosyon)

Rechèch montre demanti ka gen efè kont ou. Repete fo deklarasyon fè yo pi familye epi lefèt ke yo abitye a santi l tankou verite. **Prevansyon bat koreksyon chak fwa.**

❌ PA FÈ:	✅ FÈ:
• Kòmanse avèk "Se pa vre ke..." • Repete fo deklarasyon an plizyè fwa • Sèvi ak menm langaj/kadraj ak move enfòmasyon an • Demanti lè pèsonn poko wè l • Angaje ak trol evidan oswa aktè move lafwa ❌ **ERÈ:** "Pa gen okenn verite sou lefèt ke moun k ap resevwa SNAP yo resevwa bagay liksye." Men sa k vrèman rive..." *Pwoblèm: Repete epi ranfòse fo deklarasyon an.*	• Toujou dirije ak verite a, pa janm ak manti • Pi bon opsyon an: Pa mansyone fo deklarasyon an ditou — jis pataje sa ki VRE a. • Sèvi ak yon "sandwich verite" — verite → yon ti mansyon → tounen nan verite a • Adrese bezwen emosyonèl manti a ranpli a • Bay yon lòt eksplikasyon • Kenbe li senp epi klè ✅ **ADWAT:** "Benefis SNAP yo bay an mwayèn $6 pa moun pa jou pou manje. Pwogram nan gen direktiv klè sou acha manje ki kalifye yo — fwi, legim, vyann, pwodui letye, pen ak lòt pwodui debaz nan makèt. Gid sa yo asire fanmi yo kapab peye manje nourisan." *Li prezante verite a, li pa janm mansyone fo deklarasyon.*

TAKTIK EGZEKISYON

Planifikasyon proaktif: Pi bon moman pou prepare pou move enfòmasyon se anvan li rive — antisipe menas yo, kreye resous epi ranfòse kapasite kounye a.

ANTISIPE

- Ki fo deklarasyon ki gen chans pou parèt sou travay ou a?
- Ki laperèz oswa enkyetid ki egziste nan kominote w la?
- Ki moun ki odyans ki pi vilnerab ou yo?

ENFÒMASYON EGZAK ANVAN SIMEN AN

- Kreye grafik ou ka pataje avèk enfòmasyon enpòtan yo
- Antrene rezo mesaje ou fè konfyans yo
- Bati konfyans kòm yon sous serye sou tan
- Ranpli vid enfòmasyon yo anvan rimè yo fè sa.

GEN RESOUS YO PARE

- Dokiman yon paj sou sijè komen
- Pwen pou pale ak anplwaye yo
- Bwat zouti medya sosyal
- Lis kontak (patnè kowalisyon, medya, verifikatè enfòmasyon)
- Pwotokòl pou pran desizyon

Fè mesaj ou pase

Taktik dijital pou rive jwenn odyans kote yo ye a:

- **Videyo eksplikasyon** - Videyo kout ak klè ki adrese fo deklarasyon yo
- **Enfografik** – Fich enfòmasyon vizyèl fasil pou pataje
- **Vwa kominote a** - Temwayaj moun reyèl
- **Fil medya sosyal yo** – Dekonpoze pwoblèm konplèks yo
- **Mizajou pa imèl** – Kominikasyon regilye avèk lis ou a
- **Bwat zouti dijital** – Resous patnè yo ka pataje fasilman

Taktik medya touche pou angaje odyans lan atravè ajans nouvèl yo:

- **Kòmante sou atik yo** – Tage medya sosyal yo oubyen voye lèt bay editè a
- **Ekri atik opinyon** – Ranfòse enfòmasyon yo epi chanje naratif yo an moso ki pi long.
- **Bay deklarasyon** – Ofri repons kout, ki ka site, ke repòtè yo ka itilize.
- **Prezante istwa** - Pataje naratif pozitif proaktifman; prevansyon pi bon pase koreksyon.

Koreksyon Repòtè yo: Se pa tout erè nan enfòmasyon yo ki merite yon koreksyon. Chwazi batay ou yo epi abòde yo kòm opòtinite pou edike, pa kòm kritike.

✅ FÈ:	❌ PA FÈ:
• Deside si li vo efò a • Korije erè klè nan enfòmasyon yo • Bay sitasyon • Konsidere pataje koreksyon an sou rezo sosyal yo pito.	• Atann pou repòtè a konnen tout enfòmasyon yo • Antre nan deba sou chwa lang yo • Atann nenpòt lòt bagay apa de ti modifikasyon yo

---

Pran prekosyon ak dezenfòmasyon yo

Kontwole sa k ap di sou òganizasyon w lan ak pwoblèm kle yo:

- **Zouti gratis:** Google Alerts, swiv mo kle medya sosyal, fonksyon rechèch platfòm
- **Sèvis peye:** Meltwater, NewsWhip ak Pulsar se kèk egzanp sèvis sa yo

- **Rezo w la:** Anplwaye yo, patnè yo ak manm kominote a ki siyalize sa y ap wè a

Bati relasyon ak verifikatè enfòmasyon yo ak repòtè yo anvan ou bezwen yo:

- Prezante tèt ou kòm yon ekspè nan domèn pwoblèm ou an
- Vin yon sous serye ak rapid pou yo lè yo tande rimè
- Pataje sa w ap tande atravè rezo w yo ak siveyans yo
- Fè li fasil pou yo kontakte w
- Edikasyon repòtè yo sou rapòtaj responsab dezenfòmasyon yo (pa anplifye pandan w ap demanti)

Pou plis enfòmasyon ak resous, tanpri vizite:

strategiccommunicationtools.com